

HORVÁT EURÓ: VÁGYAKHOZ PASSZOLÓ REALITÁS VAGY REALITÁSHOZ IGAZÍTOTT VÁGYAK?

GOLOVICS JÓZSEF

Az Európai Unióhoz huszonnyolcadik tagállamként csatlakozó Horvátország belépésekor kötelezettséget vállalt a közös valuta majdani bevezetésére, aminek alapvető feltétele a maastrichti konvergenciakritériumok teljesítése. Jelen tanulmány ezen feltételek teljesülését vizsgálja, összevetve azt a horvát gazdasági és politikai elit, valamint a társadalom euróhoz fűződő attitűdjével.¹

BEVEZETÉS

Az eurózóna közös valutája, az euró ma már nemcsak az egyik legfőbb szimbóluma az európai integrációnak, hanem immár 19 uniós tagállam, s ezáltal több mint 300 millió állampolgár hivatalos fizetőeszköze is [Eurostat 2016a]. A közös valuta bevezetésére – a maastrichti szerződésben található opt-outnak köszönhetően Dánia és az Egyesült Királyság kivételével – valamennyi tagállam kötelezettséget vállalt. Igaz ez a 2013-ban huszonnyolcadik tagállamként csatlakozott Horvátországra is, ahol jelenleg még a horvát kuna számít hivatalos fizetőeszköznek, a csatlakozáshoz szükséges feltételek teljesítése után azonban ők is beléphetnek majd az eurózónába.

Tanulmányunkban arra vállalkozunk, hogy megvizsgáljuk Horvátország esetében a közös valuta bevezetési feltételeinek teljesítését, s ennek viszonyát a lakosság euróhoz fűződő attitűdjével. Ehhez először a maastrichti kritériumok közt nevesített indikátorok horvátországi értékeit vetjük össze a vonatkozó küszöbértékekkel. Emellett – nyilatkozatok, illetve az Eurobarometer felmérés segítségével – bemutatjuk, miként vélekedik a horvát gazdasági és politikai elit, valamint az állampolgárok többsége a közös valutáról, illetve az eurózónához való csatlakozásról. Ezt követően kísérletet teszünk a két jelenség összefüggéseinek feltérképezésére, s az euróval kapcsolatos vélekedések társadalmi-gazdasági hátterének leírására.

1. HORVÁTORSZÁG AZ EURÓHOZ VEZETŐ ÚTON

Horvátország már csatlakozásakor szoros gazdasági kapcsolatokat ápol a Európai Unióval: a 2013-as évben exporttevékenységének több mint 66, importtevékenységének pedig mintegy 62 százalékát az EU tagállamaival bonyolította [Eurostat 2016b].

¹ A tanulmány megírásához nyújtott segítségért a szerző köszönettel tartozik Palánkai Tibornak. A leírtaért felelősség ugyanakkor csak a szerzőt terheli.

S bár igaz, hogy Horvátország nem tartozik a legnyitottabb gazdaságok közé (2013-ban az export 46,3, az import pedig 42,6 százalékát tette ki az ország GDP-jének [Eurostat 2016c]), ezen értékek már érdemi függést jelenthetnek az Unióval szemben. Ebbe az irányba mutat az a tény is, hogy az EU tagállamaiban dolgozó horvát állampolgárok hazautalásainak mértéke már a csatlakozás évében is meghaladta az 539 millió eurót [Eurostat 2016d], ami arra enged következtetni, hogy sokan már a közös munkaerőpiac-hoz való csatlakozás előtt éltek a „mozgás lehetőségével”. Reálgazdasági jelentősége miatt ugyancsak kiemelendő a turizmus terén megfigyelhető aktivitás: uniós állampolgárok 2013-ban közel 70 ezer, 2014-ben pedig több mint 80 ezer regisztrált vendégéjszakát töltöttek el Horvátországban [Eurostat 2016e]. Az FDI-beáramlás mértéke ugyanakkor elég hektikusan alakult a csatlakozást megelőző tíz évben: a tárgyalt időszakban évente átlagosan 1867 millió euró működő tőke érkezett az EU-ból az országba, melynek eredményeként 2012 végére az Unió tagállamaiból származó FDI állomány meghaladta a 22 000 millió eurót [Eurostat 2016f].

Mindezen túl azonban Horvátország Gazdasági és Monetáris Unióhoz történő integrációjának utolsó állomását a közös valuta majdani bevezetése kell, hogy jelentse. Ennek feltételeit az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változatának 13. jegyzőkönyve az alábbiak szerint definiálja:

Árstabilitási feltétel: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállam HICP-ben mért inflációja az egy éves referencia-időszakban legfeljebb 1,5 százalékponttal lehet magasabb, mint a három legalacsonyabb inflációval rendelkező tagállam azonos mutatójának átlaga.

Államháztartási egyenlegre vonatkozó feltétel: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállam éves államháztartási hiánya nem haladhatja meg az ország GDP-jének 3 százalékát.

Államadósság mértékére vonatkozó feltétel: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállam bruttó államadóssága nem haladhatja meg az ország GDP-jének 60 százalékát. Az e feltételt nem teljesítő államoknak évről-évre csökkenő államadósság-pályát kell felmutatniuk.

Valutaárfolyam stabilitására vonatkozó feltétel: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállamnak az euró bevezetését megelőző két évben részt kell vennie az európai árfolyam-mechanizmusban (ERM II), ami azzal jár, hogy ez idő alatt nem értékelheti le nemzeti valutáját az euróval szemben.

Hosszú távú kamatokra vonatkozó feltétel: Az eurózónához csatlakozni kívánó tagállam által kibocsátott államkötvények hosszú távú kamata (azaz a 10 éves államkötvények átlagos kamata) az egy éves referencia-időszakban legfeljebb 2 százalékponttal lehet magasabb, mint a három legalacsonyabb inflációval rendelkező tagállam azonos mutatójának átlaga.

A feltételek teljesülése kapcsán az Európai Központi Bank legalább két évente konvergenciajelentést készít, amelyben értékeli, hogy az euróövezetbe csatlakozni kívánó tagállamok mennyiben felelnek meg a maastrichti kritériumoknak. Tekintve, hogy - a kézirat leadásakor - az utolsó konvergenciajelentését az EKB 2014 júniusában adta ki, az alábbiakban Horvátország kapcsán az azóta eltelt időszak adatait feldolgozva értékeljük

a kritériumoknak való megfelelést.² Referencia-időszakként elemzésünkben a 2015-ös évet használjuk.

Az árstabilitási feltétel teljesítésének vizsgálatához az Eurostat [2016g] adatbázisának 2015-re vonatkozó HICP-ben mért inflációs adatait használtuk fel. Az éves alapú indexek szerint a referencia-időszakban Bulgáriában, Cipruson és Görögországban volt a legalacsonyabb infláció (ami jelen esetben deflációt jelent). Ezen három tagország vonatkozó indexeinek átlaga $-1,3$ százalék, ami azt jelenti, hogy az eurózónához csatlakozni kívánó tagállamoknak az azonos időszakban mért HICP inflációja nem haladhatja meg a $0,2$ százalékot. Horvátországban ez a mutató 2015-ben $-0,3$ százalék volt, tehát elmondható, hogy Horvátország teljesítette az árstabilitásra vonatkozó konvergencia kritériumot.

Az államháztartási egyenlegre vonatkozó kritérium teljesítésének vizsgálatához az Eurostat [2016h] adatbázisát, illetve az Európai Bizottság [2015] Horvátország konvergenciaprogramjának az értékeléséről szóló dokumentumát tekintettük át. Előbbi szerint Horvátországnak a 2013-as csatlakozása óta nem sikerült 3 százalék alá szorítania a GDP-arányos államháztartási hiányát (ennek okait ld. a 3. részben), utóbbi dokumentum szerint pedig ezt sem 2015-ben, sem 2016-ban nem tudja elérni (ezek értékei rendre $5,6$, illetve $5,7$ százalék). A horvát kormány közleménye szerint a hiány 2017-re csökkenhet a 3 százalékos küszöb alá [Government of the Republic of Croatia 2015]. Így az elmúlt évek tényadatait, valamint az Európai Bizottság prognózisa alapján megállapíthatjuk, hogy Horvátország e konvergencia kritériumnak nem felel meg.

Az államadóssági kritérium teljesítésének vizsgálatához ugyancsak az Eurostat [2016h] adatbázisát, illetve az Európai Bizottságnak [2015] az előrejelzését használtuk fel. Eszerint Horvátország GDP-arányos bruttó államadóssága – a maga $90,5$ százalékos értékével – 2015-ben is jelentősen meghaladja a 60 százalékos küszöbértéket, ráadásul az adósságráta az elmúlt évtizedben jelentős növekedést is mutatott (a 2015-ös szintet a 2007-es $37,1$ százalékról folyamatos emelkedés mellett érte el). Tovább rontja a képet az is, hogy a Bizottság prognózisa szerint a mutatóban 2016-ban is további érdemi emelkedés várható, ami azt jelenti, hogy Horvátország e konvergenciakritériumnak még a folyamatosan csökkenő adósságpályára vonatkozó részét sem képes teljesíteni.

A valutaárfolyam stabilitására vonatkozó feltétel teljesülésének vizsgálata kapcsán megállapíthatjuk, hogy Horvátország nem tagja az európai árfolyam-mechanizmusnak, így az euró bevezetésére az elkövetkezendő 2 évben még nem kerülhet sor. Emellett azonban, ha az ERM-től eltekintve kívánjuk vizsgálni a horvát kuna euróval szemben vett árfolyamát, akkor megállapítható, hogy az az Európai Központi Bank [2016] adatai szerint viszonylagos stabilitást mutat, noha ez főként a Horvát Nemzeti Bank menedzsel-lebegtető árfolyam-politikájának köszönhető [IMF 2015]. Így a horvát kuna euróval szembeni árfolyamának ingadozása (az euróval szembeni középárfolyam 2015-ben $7,56$ és $7,71$ kuna között mozgott) a közelébe sem ért az ERM II-ben megengedett ± 15 százalékos sávnak.

A hosszú távú kamatokra vonatkozó feltétel teljesítésének vizsgálatához az Eurostat [2016i] adatbázisából a 2015. évre vonatkozó 10 éves államkötvények hozamait tekin-

² Mindazonáltal megjegyzendő, hogy a 2014-es konvergenciajelentés következtetései hasonlóak voltak a jelen elemzésben foglaltakhoz [Európai Központi Bank 2014].

tettük át. Az 5,6 százalékos referencia indexet a Bulgária, Ciprus és Görögország hosszú távú kamatainak átlaga adja, amelynél az eurózónához csatlakozni kívánó ország azonos mutatója 2 százalékponttal lehet magasabb. Ennek a kritériumnak Horvátország a maga 3,6 százalékos értékével megfelel.³

A fentiek alapján összességében azt állapíthatjuk meg, hogy Horvátország az eurózónához való csatlakozás feltételei közül kettőt, az árstabilitásra és a kamatokra vonatkozó kritériumokat teljesíti. Az európai ármechanizmusba ugyan nem lépett be, de valutájának árfolyama – a központi bank árfolyam-politikájának köszönhetően – stabilitást mutatott az elmúlt 2 évben. A legkomolyabb gondok azonban a horvát államháztartás kapcsán mutatkoznak: e téren sem a hiányra, sem az adósságrátára vonatkozó kritériumokat nem teljesíti az ország, s a Bizottság prognózisa szerint erre a következő évben sem lesz képes. Mindezt az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Horvátország konvergenciakritériumoknak való megfelelése a referencia-időszakban

	Árstabilitási feltétel	Államháztartási hiányra vonatkozó feltétel	Adósságrátára vonatkozó feltétel	Részvétel az ERM II-ben	Kamatokra vonatkozó feltétel
Referencia	0,1%	-3,0%	60,0%	Nem vesz részt	7,4%
Horvátország	-0,1%	-5,6%	85,1%		4,1%
Teljesítés	<i>Igen</i>	<i>Nem</i>	<i>Nem</i>	<i>Nem</i>	<i>Igen</i>

Adatok forrása: Bank of Greece [2016]; European Commission [2015a]; Eurostat [2016g, 2016h, 2016i]

2. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE HORVÁTORSZÁGBAN

Az 1. részben áttekintettük, hogy noha Horvátország a csatlakozáskor kötelezettséget vállalt az euró majdani bevezetésére, az ehhez szükséges kritériumok mindegyikét még nem teljesíti. Feltehető ugyanakkor a kérdés, hogy e kötelezettség mellett – vagy ellenére – vajon az ország társadalma vágyik-e a valutaövezethez való csatlakozásra. Ezt két vonatkozásban kívánjuk vizsgálni. Egyrészt azt vesszük górcső alá, hogy a gazdasági és politikai elit fontosabb szereplői hogyan nyilatkoztak erről: kívánatosnak tartják-e az eurót országuk számára, neveznek-e meg belátható céldátumokat a valuta bevezetésére.

³ Az Eurostat [2016i] adatbázisa Görögország esetében 2015-re vonatkozóan – a módszertani alkalmazhatatlanságra hivatkozva – nem közöl adatot a 10 éves államkötvények hozamára. Ennek okai vélhetően a 2015. júliusi népszavazást követő történésekben keresendők. Erre való tekintettel a fentiekben Görögország központi bankjának adattárát használtuk, amely 2015 júliusára vonatkozóan ugyancsak nem tartalmaz hozamadatokat [Bank of Greece 2016]. Táblázatunk így a 2015-ös év havi adatainak (július kivételével) számított átlagát tartalmazza. Mindez felveti annak a lehetőségét is (tekintettel arra, hogy a referenciaértékek számítása kapcsán a 13. Jegyzőkönyv is a „legfeljebb három tagállam” kifejezést használja), hogy a speciális helyzetben lévő Görögország adatait ne vegyük figyelembe. Így Ciprus és Bulgária adatainak felhasználásával számolt küszöbérték 5,5 százalék lenne, amely ugyancsak magasabb a horvát hozamszintnél.

Ennek vizsgálatához a fellelhető nyilatkozatokat, politikai programokat és deklarációkat tekintjük át. Másrészt az Eurobarometer felmérései alapján elemezzük, hogy az állampolgárok hogyan vélekednek a kuna közös pénzzel történő felváltásáról. Mindezek alapján a 3. részben következtetéseket vonunk le a megfigyelt jelenségek vélhető okairól és háttéréről.

2.1. POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI ELIT

A horvát politikai vezetés az ország 2013-as EU-hoz való csatlakozásának évében némi képp megosztott volt az euró bevezetése kapcsán. Míg Boris Vujcic, a Horvát Nemzeti Bank kormányzója – hivatkozva többek között az ország nagyfokú „euroizáltságára” [Banka.hr 2013] – egyértelműen a közös valuta minél előbbi bevezetése mellett tette le a voksát [Thomson 2013], addig az akkori miniszterelnök-helyettes sokkal óvatosabban állt hozzá a kérdéshez. Ennek okaként főként a versenyképességi hátrányokat jelölte meg [Balkaninsight.com 2013].

Az azóta eltelt időszakban az ilyen, óvatosabb hangnemet megütő vélemények kerültek túlsúlyba. Noha a 2015 elején frissen megválasztott köztársasági elnök, Kolinda Grabar-Kitarovic áprilisban abbéli bizonyosságának adott hangot, hogy Horvátország 5 éven belül csatlakozhat az euróövezethez [Gomez–Kuzmanovic 2015], az ellenkező pártból érkező kormány képviselői kritikájukat fejezték ki ezzel kapcsolatban. A 2015-ös horvát konvergencia program bemutatásakor Branko Grcic, miniszterelnök-helyettes a maastrichti kritériumokra utalva azt mondta, hogy időbe telik még, amíg teljesíteni tudják a feltételeket. Zoran Milanovic pedig egyenesen komolytalannak nevezett mindenfajta céldátum kijelölést, s kijelentette, hogy mindent megtesznek ugyan a közös valutáért, de annak bevezetését csak akkor tartja elfogadhatónak, amikor az ország a konvergenciakritériumok alapján is késznek ítéltetik rá [Government of the Republic of Croatia 2015].

Ezt követően a 2015-ös országgyűlési választások kampányában nem kapott központi szerepet a téma. A parlamenti választások első három helyén végző pártok, a Hrvatska Demokratska Zajednica (HDZ), a Socijaldemokratska Partija Hrvatske (SDP), valamint a Most Nezavisnih Lista (MOST) honlapjaikon fellelhető választási programjaikban nem említik meg a valutaövezethez való csatlakozás kérdését. Ljubo Jurcic, a Horvát Közgazdasági Társaság elnöke a HDZ és az SDP gazdaságpolitikai beállítottságának értékelésekor azt nyilatkozta, hogy míg utóbbi egyelőre nem számol a kuna közös valutával történő felváltásával, addig előbbi 2025-ig szeretné elérni azt [Hr.n1info.com 2015].

Mindezek kapcsán fontos kiemelni, hogy konkrét kormányzati lépések nem történtek a jövőbeni csatlakozás előkészítésére. Tekintve azonban, hogy az euró bevezetése kapcsán az államháztartás rendbetétele jelenti a legfőbb kihívást – s utóbbiról elmondható, hogy folyamatosan napirenden van a horvát politikai életben – így tagadhatatlan, hogy közvetve foglalkoznak a kérdéssel (noha vélelmezhető, hogy az államháztartási folyamatok racionalizálása önmagában is értéket képviselne Horvátország számára, s nem feltétlenül az eurózónához való csatlakozás motiválná őket erre). Mindezek ellené-

re – mint arra az 1. részben rámutattunk – komoly előrelépések e téren sem várhatóak a közeljövőben.

A horvát közgazdász szakma szintén nem tartja rövidtávon realitásnak az euró bevezetését. Egy, a HDZ által szervezett 2015-ös konferencián Željko Lovrinčević, gazdasági szakértő azt nyilatkozta, hogy erre az elkövetkező 20 évben nem fog sor kerülni [Eder 2015]. Hasonlóan nyilatkozott a kérdésről Hrvoje Stojić, gazdasági elemző is, aki az elkövetkezendő 10 évre vonatkozóan jelentette ki, hogy nem látja esélyét annak, hogy Horvátország belépjen az euró-zóna előszobájának tekintett ERM II-be. Ezt többek között a kedvezőtlen államháztartási folyamatokkal indokolta, amelyek kapcsán további reformok szükségességére hívta fel a figyelmet. Egy másik elemző, Ante Babić némi képp optimistábban nyilatkozott a kilátásokról: szerinte a 20 év túl hosszú időtáv lenne, különösen úgy, hogy a horvát gazdaság jelenleg is rendkívül euroizált. Azt azonban ő is elismerte, hogy a legnagyobb kihívást a költségvetési és államháztartási kritériumok teljesítése jelenti Horvátországnak [Lider 2015]. A téma kapcsán Ljubo Jurcic, a Horvát Közgazdasági Társaság elnöke is nyugalomra intett: szerinte az elkövetkezendő 5-6 évnek még a reformokról és az okos gazdaságpolitikáról kell szólnia, s csak ezután lesz értelme visszatérni a céldátum kérdésére [Hr.n1info.com 2015].

2.2. TÁRSADALOM

A gazdasági és politikai elithez hasonlóan a társadalom jelentős része sem siettetné feltétlenül az euró bevezetését Horvátországban. A következőkben ezt az Európai Bizottság által 2015 áprilisában készített Flash Eurobarometer 418 felmérés alapján tekintjük át [European Commission 2015b].

Általánosságban az mondható el, hogy a horvát társadalom – a megkérdezettek 77 százaléka – nem tartja késznek az országot az euró bevezetésére. Ez egyeseknél magyarázható lehet a konvergenciakritériumok teljesítésében jelentkező hiányosságok ismeretével, azonban sokaknál valószínűsíthetően inkább csak egyfajta „közérzetet” mutat a nemek magas aránya. Ezzel összefüggésben ugyanakkor vegyes képet mutat az is, hogy melyik évben tartják reálisnak a közös valuta bevezethetőségét. A válaszadók több mint fele számol azzal, hogy az ország a következő 5 évben csatlakozik az euróövezethez, míg 22 százalékuk ennek időpontját csak 2021-re vagy az utánra teszi. 6 százalékuk szerint pedig a közös valuta bevezetésére soha nem kerül sor.

Ugyancsak vegyes kép rajzolódik ki az Eurobarometer felméréséből a horvát lakosság euróra vonatkozó preferenciái kapcsán is. Noha általánosságban véve a megkérdezettek 53 százaléka inkább az euró bevezetése mellett van (a 43 százaléknyi ellenzővel szemben), ez az arány nem tükröződik vissza a többi kérdésre adott válaszban. Míg a megkérdezetteknek csak a 15 százaléka szeretné, ha Horvátország a lehető leghamarabb csatlakozna a valutaövezethez, addig 40 százalékuk ezt a lehető legkésőbbi időpontra halasztaná. Ez a halogató magatartás vélhetően azzal áll összefüggésben, hogy a horvát lakosság fél az euró bevezetésének negatív következményeitől: a megkérdezettek között ugyanis kisebbségben vannak azok, akik szerint a közös valuta bevezetésének pozitív hatása lenne az országra, illetve személyesen rájuk (rendre 38, illetve 42 százalék). Jól

tükrözi e félelmeket az is, hogy a válaszadók 65 százaléka szerint a kuna euróval történő felváltása az árak emelkedését eredményezné.

Mindezek összefoglalását, az Eurobarometer vonatkozó kérdéseire adott válaszok arányait a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat: A horvát társadalom véleménye az euró bevezetéséről az Eurobarometer 2015-ös felmérése alapján

Véleménye szerint Horvátország készen áll az euró bevezetésére?					
Igen	Nem	Nem tudja			
20%	77%	3%			
Véleménye szerint mikor, melyik évben kerül az euró bevezetésre Horvátországban?					
2015-2016	2017-2018	2019-2020	2021 vagy később	Soha	Nem tudja
2%	22%	36%	22%	6%	12%
Általában véve, Ön személyesen inkább mellette vagy ellene van az euró horvátországi bevezetésének?					
Nagyon mellette	Inkább mellette	Inkább ellene	Nagyon ellene	Nem tudja	
12%	41%	27%	16%	4%	
Mellette			Ellene		
53%			43%		
Mikor szeretné, hogy az euró váljon az Ön hivatalos fizetőeszközévé?					
A lehető leghamarabb	Egy bizonyos idő után	A lehető legkésőbb	Nem tudja		
15%	41%	40%	4%		
Véleménye szerint az euró bevezetésének inkább pozitív vagy negatív hatásai lennének Horvátországra?					
Nagyon pozitív	Inkább pozitív	Inkább negatív	Nagyon negatív	Nem tudja	
8%	30%	35%	18%	9%	
Véleménye szerint az euró bevezetésének inkább pozitív vagy negatív hatásai lennének Önre személyesen?					
Nagyon pozitív	Inkább pozitív	Inkább negatív	Nagyon negatív	Nem tudja	
8%	34%	32%	15%	11%	

Forrás: European Commission [2015b]

A táblázat alapján látjuk, hogy noha a horvát társadalom euróhoz való hozzáállása nem egységes, összességében nem állnak a közös valuta mielőbbi bevezetésének pártján. Mindazonáltal megemlíthető, hogy a fent bemutatott válaszarányok nem térnek el je-

lentősen a többi, saját valutát használó EU-tagországban feljegyzettektől (a szóban forgó országok közül Románia az, amelyik leginkább szeretne mihamarabb csatlakozni az euróövezethez). A horvát hozzáállás okainak megértéséhez hozzásegíthetne, ha a fent részletezett adatokat korábbi vizsgálatokkal is össze tudnánk vetni, mivel vélelmezhető, hogy az elmúlt évek szuverén adósságválsága, s az annak nyomán jelentkező európai pénzügyi problémák hatására erősödő általános euroszkepticizmus az euró megítélését is rontotta a kelet-közép-európai országokban. Tekintve azonban, hogy Horvátország csak 2013-ban vált EU-taggá, a korábbi, fentiekkel összehasonlítható Eurobarometer-felmérések Horvátországra nem terjedtek ki. A legelső, horvát véleményeket is tartalmazó ilyen felmérés 2014 áprilisában készült [European Commission 2014], melyhez képest a 2015-ös számok nem mutatnak érdemi eltérést.

3. MAGYARÁZATOK, KÖVETKEZTETÉSEK

A fentiek alapján azt láthattuk, hogy a horvát elit nem sürgeti igazán a közös valuta bevezetését. Ennek több oka lehet. Egyrészt tény, hogy a rendkívül kedvezőtlen államháztartási folyamatok miatt az euróövezethez való csatlakozás valóban nem realitás Horvátország számára, így ezek rendbetételéig a politikusok részéről is értelmetlen lenne előtérbe tolni a kérdést. A fiskális konszolidáció véghezvitele ugyanakkor kétségkívül komoly kihívás elé állítja majd a horvát kormányzatot, hiszen e téren rendkívül kedvezőtlen folyamatok mentek végbe az elmúlt évtizedben. Míg ugyanis a 2008-as világgazdasági válságot megelőző években a horvát költségvetés relatíve alacsony – a 3 százalékos maastrichti kritériumot meg nem haladó – hiánnyal tudott működni, addig a krízis következtében ez az egyensúly közeli állapot megbomlott. A reálgazdasági hanyatlás ugyanis nemcsak a GDP-arányos mutató nevezőjének csökkenése révén fejtette ki negatív hatását, hanem a költségvetés bevételeinek elmaradásához is hozzájárult. A visszaesést a horvát kormányzat kezdetben expanzív fiskális politikával próbálta kezelni (amely ugyancsak hozzájárult a belső egyensúly romlásához), majd később a megszorítások eszközeihez nyúlt, de ezek egyike sem bizonyult igazán hatásosnak: sem a receszzióból nem sikerült kilábalni (a horvát reál-GDP éves változása 2009 óta folyamatosan negatív tartományban van), sem az államháztartási hiányt nem sikerült 3 százalék alá csökkenteni.

Mindez azonban duplán sújtotta Horvátországot, hiszen a fentiek hatására az ország GDP-arányos államadósság-rátája is drasztikus mértékben emelkedett. Míg a horvát adósságmutató a válság előtti 38 százalék körüli szintjével az EU élvonalába tartozott volna, addig a mai magas, s továbbra is emelkedő adósságpálya az egyik legnagyobb gátja az ország eurózónához való csatlakozásának. Mindez pedig élesen mutat rá arra a tényre, hogy Horvátországnak jelenleg még valóban a közpénzügyek rendbetételére – illetve az ezeket elősegítő strukturális reformokra – kell fókuszálnia, s az euró bevezetésének kérdése csak ezután képezheti legitim vita tárgyát mind a gazdasági, mind a politikai elit körében [IMF 2015].

A fentiekén túl az is magyarázatul szolgálhat a horvát politikai elit euró kapcsán tapasztalható passzivitására, hogy a bevezetés sürgetését valójában a lakosság sem várja

el tőlük. Ennek manifesztációjaként tudható be az is, hogy valutaövezethez való csatlakozás kérdése a 2015-ös választásban sem került különösebben fókuszba (illetve az olyan aktuális témák, mint például a migránsválság, egyébként is elvonták a figyelmet a hosszabb távra vonatkozó elképzelésekről).

Annak magyarázatára, hogy a lakosság miért nem vágyik az euró bevezetésére, egy okot fentebb már említettünk: tartanak a negatív következményektől, azon belül is különösen az áremelkedésektől [European Commission 2015b]. A jelenség mögött azonban további okok is meghúzódhatnak, többek között az, hogy a horvát gazdaság már most is nagymértékben euroizált. Ez a nagyfokú, már az ezredforduló előtt elkezdődő euroizálás főként a bankbetétek és a hitelek esetében figyelhető meg, ami főként az akkori makrogazdasági instabilitásra, az alacsony betéti kamatokra, a magas inflációra, illetve a hazai valuta gyenge értékállóságára vezethető vissza. Ezen a kétezres években bekövetkező stabilabb időszak változtatott némiképp, de a világgazdasági válság ismét az euroizálás felé vezette a horvát pénzügyi szektort [Ivanov–Tkalec–Vizek 2011]. Ennek következtében a 2010-es években ismét elmondható, hogy a horvátországi bankbetétek közel 80 százaléka külföldi devizában van denominálva, aminek nagy része vélhetően euró-alapot jelent [Brown–Stix 2015]. Ilyen körülmények között azonban az euró bevezetése nagyfokú kockázatot jelentene a horvát társadalom számára: amennyiben a valutaövezethez való csatlakozás a kuna erős szinten történő rögzítése mellett menne végbe, az érdemi veszteséget okozhatna a betétesek számára (míg a hiteleseknek kedvező lenne).

A pénzügyi szektoron túl az euróhasználat vélhetően a reálgazdaságban is igen elterjedt, ami a turizmusnak a horvát gazdaságon belüli kiemelt szerepével (az ágazatból származó bevételek az ország GDP-jének mintegy 15 százalékát teszik ki [World Bank 2015]) hozható összefüggésbe. Ezt valószínűsíti az is, hogy a 2015-ös Eurobarometer-felmérés megkérdezettjeinek 90 százaléka használt már euróbankjegyet, akiknek 59 százalékával ez Horvátországon belül fordult elő [European Commission 2015b]. Az euró hivatalos fizetőeszközzé válásával azonban az átváltással nyerhető összeg elveszne a horvát társadalom számára, ami ugyancsak ellenérdekelte teheti az érintetteket a valutaövezethez történő csatlakozás támogatásában.

A turizmus jelentős nemzetgazdasági szerepe azonban nem elsősorban ezen a csatornán keresztül érezteti hatását a kérdésben. Elmondható ugyanis, hogy a relatíve alacsony árszínvonala miatt Horvátország rendkívül versenyképesnek számít a nyugat-európai turisták körében. Ez a versenyelőny azonban az euró bevezetésének hatására várhatóan bekövetkező árkonvergencia miatt csökkenne, ami újabb ellenőszítőként szolgálhat a horvát társadalom turizmusból élő hányada számára az euróövezethez történő csatlakozás támogatására.

ÖSSZEZÉS

A fentiek alapján egyértelműen azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Horvátország jelenleg – s ez a prognosztizálható folyamatok alapján a közeljövőben sem fog változni – nem áll készen az euró bevezetésére, ami összhangban van a társadalom igényeivel, s

a politikai elit hozzáállásával is. A három jelenség közötti kauzalitás tényével és annak irányával kapcsolatban azonban már lehetnek kérdőjelek.

Mindazonáltal azt leszögezhetjük, hogy a Maastrichti Szerződésben lefektetett objektív kritériumoknak Horvátország tényszerűen nem felel meg, s ilyen körülmények között valamennyi, a reputációjára adó politikus részéről irracionális lépés lenne rövid távú céldátumokat megnevezni az eurózónához történő csatlakozásra. A társadalom attitűdje ugyanakkor független lehet a konvergenciakritériumok teljesítésétől, hiszen az – mint azt fent bemutattuk – inkább mélyebb, a pénzügyi szektorban és a reálgazdaságban meglévő szerkezeti okokra vezethető vissza. Így, bár elmondhatjuk, hogy az euró bevezetésének kilátásaival kapcsolatos realitás találkozik a társadalom igényeivel, azt nem állíthatjuk, hogy ezek egyike közvetlen alakította volna a másikat.

FORRÁSOK

- Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. 13. Jegyzőkönyv.
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.HUN#C_2012326EN.01020101. Lekérdezve: 2015.12.11.
- Balkaninsight.com (2013): Croatia to Stay Cautious on Adopting Euro. <http://www.balkaninsight.com/en/article/croatia-will-not-opt-for-euro-before-it-is-ready-deputy-pm-says>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- Bank of Greece (2016): Government benchmark bond prices and yields. http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Statistics/rates_markets/titloieldimosiou/titloieldimosiou.aspx?Year=2015. Lekérdezve: 2016.01.31.
- Banka.hr (2013): Konferencija HNB-a u Dubrovniku: Hrvatska može uvesti euro najranije 2019. <http://www.banka.hr/hrvatska/konferencija-hnb-a-u-dubrovniku-hrvatska-moze-uvesti-euro-najranije-2019>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- Brown, M. – Stix, H. (2015): The euroization of bank deposits in Eastern Europe. *Economic Policy* 30(81): 95-139.
- Eder, A. (2015): Hoće li Hrvatska čekati 20 godina za uvođenje eura? <http://liderpress.hr/biznis-i-politika/hrvatska/hoce-li-hrvatska-cekati-20-godina-za-uvodenje-eura/>. Lekérdezve: 2015.11.24.
- Európai Központi Bank (2014): Konvergenciajelentés 2014. június. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201406hu.pdf?8c0ba89625fc4060603afe17a223998a>. Lekérdezve: 2015.11.21.
- Európai Központi Bank (2016): ECB reference exchange rate, Croatian kuna/euro. http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=120.EXR.M.HRK.EUR.SP00.A. Lekérdezve: 2016.01.31.
- European Commission (2014): Flash Eurobarometer 400. Introduction of the Euro in the More Recently Added Member States. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_400_en.pdf. Lekérdezve: 2015.11.24.

- European Commission (2015a): Assessment of the 2015 Convergence Programme for Croatia.
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2015/11_hr_scp_en.pdf. Lekérdezve: 2015.11.11.
- European Commission (2015b): Flash Eurobarometer 418. Introduction of the Euro in the Member States that have not yet adopted the common currency.
http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_418_en.pdf. Lekérdezve: 2015.11.11.
- Eurostat (2016a): Population on 1 January by age and sex.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.01.30.
- Eurostat (2016b): Intra and Extra-EU trade by Member State and by product group.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.02.02.
- Eurostat (2016c): Economic globalisation indicators: International trade.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.02.02.
- Eurostat (2016d): Workers' remittances and compensation of employees.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.02.02.
- Eurostat (2016e): Number of nights spent by country / world region of destination.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.02.02.
- Eurostat (2016f): EU direct investments - main indicators.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.02.02.
- Eurostat (2016g): Harmonised indices of consumer prices.
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.01.30.
- Eurostat (2016h): Government deficit/surplus, debt and associated data. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.01.30.
- Eurostat (2016i): Maastricht criterion interest rates. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Lekérdezve: 2016.01.30.
- Gomez, J. M. – Kuzmanovic, J. (2015): Croatian President Urges 2020 Euro Entry as Cabinet Wavers. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-28/croatian-president-defies-cabinet-with-call-for-2020-euro-entry>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- Government of the Republic of Croatia (2015): Deficit to fall below 3 pct of GDP, public debt to stop rising by 2017. <https://vlada.gov.hr/news/deficit-to-fall-below-3-pct-of-gdp-public-debt-to-stop-rising-by-2017/16907>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- Hr.n1info.com (2015): Jurčić: Ni HDZ ni SDP nemaju cjelovit gospodarski program. <http://hr.n1info.com/a58682/Vijesti/Jurcic-Ni-HDZ-ni-SDP-nemaju-cjelovit-gospodarski-program.html>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- IMF (2015): Republic of Croatia: Staff Report for the 2015 Article IV Consultation. IMF Country Report No. 15/163. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15163.pdf>. Lekérdezve: 2015.11.25.
- Ivanov, M. – Tkalec, M. – Vizek, M. (2011): Determinants of financial euroization in a post-transition country: Do threshold effects matter? *Czech journal of economics and finance* 61(3): 230-251.

- Lider (2015): Hrvatska će biti spremna za uvođenje eura tek za 20 godina. <http://liderpress.hr/fight-club/Hrvatska-ce-bit-sprema-za-uvodenje-eura-tek-za-20-godina>. Lekérdezve: 2015.11.24.
- Thomson, A. (2013). Croatia Aims for Speedy Adoption of Euro. <http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324063304578525240431831674>. Lekérdezve: 2015.11.18.
- World Bank (2015): World Bank Group – Croatia Partnership. Country Program Snapshot. <http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2015/10/443271443798854584/Croatia-Snapshot.pdf>. Lekérdezve: 2015.11.24.